

## Täysistunto

Tiistai 2.10.2018 klo 14.05—22.06

### 11. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi valtion virkamieslain muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 149/2018 vp

#### *Lähetekeskustelu*

**Toinen varapuhemies Tuula Haatainen:** Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 11. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään hallintovaliokuntaan.

Lähetekeskusteluun varataan 30 minuuttia. Mikäli puhujalistaa ei ehditä annetussa ajassa käydä loppuun, asiakohdan käsittely keskeytetään ja sitä jatketaan tämän päivän istunnossa muiden asiakohtien tultua käsitellyiksi. Jos keskustelu asiasta puolestaan päättyy ennen sille varatun määräajan päättymistä, siirrytään päiväjärjestyksen seuraavaan, 12. asiaan.

Keskustelu. — Ministeri Vehviläinen, esittelypuheenvuoro, olkaa hyvä.

#### *Keskustelu*

19.49 **Kunta- ja uudistusministeri Anu Vehviläinen** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Suomi tunnetaan maailmalla hyvästä ja avoimesta hallinnostaan. Suomalainen virkamieskunta toimii vastuullisesti ja asiantuntevasti. Maailman nopea muutos, uudet ilmiöt ja teknologinen kehitys kuitenkin haastavat myös valtionhallintoa, ja eettiset kysymykset nousevat yhä enemmän esille. Esimerkiksi nyt juuri parasta aikaa lausuntokierroksella olevassa tietopolitiikkaa ja tekoälyä koskevassa selontekoluonnoksessa korostetaan eettisten kysymysten merkitystä. Virkamieseettisten kysymysten tarkastelua varten on vuodesta 2014 lähtien ollut virkamieseettinen neuvottelukunta, mutta sillä ei ole ollut vielä lainsäädännön perustaa, ja sitä ollaan tässä nyt tekemässä.

Neuvottelukunnan tehtävänä on edistää virkamieseettisten kysymysten parempaa hallintaa ja yhtenäisyyttä valtionhallinnossa. Neuvottelukunta toimii valtiovarainministeriön yhteydessä, mutta korostettakoon, että se on toiminnassaan riippumaton. Nyt tehtävällä virkamieslain muutoksella virallistetaan neuvottelukunnan asema ja tehtävät.

Mitä sitten on virkamiesetiikka? Virkamiesetiikasta puhuttaessa tarkoitetaan virkamiesten ja viranomaisten arvoja ja periaatteita. Virkamiesetiikkaa ei ole säännelty oikeusnormein, ja sen sisältöä onkin vaikea säännellä oikeudellisesti. Kuitenkin esimerkiksi virkamieslain 15 §:ssä säädetty velvollisuus pidättyä luottamusta vaarantavista eduista kuuluu myös virkamiesetiikan keskeisiin piirteisiin. Virkamiehen toiminta voi olla eettisesti sopimatonta, vaikka virkamies olisikin menetellyt oikeusnormien mukaisesti. Erilaisia eettisiä valintatilanteita syntyy osana normaalia arkipäivän toimintaa. Valtaosassa tilanteista oikea toimintatapa onkin itsestäänselvyys. Eettiseen arviointiin liittyy myös olennaisesti se, että eri tilanteissa ei ole välttämättä olemassa yhtä ainoaa oikeaa toimintatapaa, vaan ih-

## Pöytäkirjan asiakohta PTK 93/2018 vp

misten subjektiiviset käsitykset vaikuttavat vahvasti sen arviointiin, onko jokin toiminta oikein vai väärin.

Tämän esityksen mukaan virkamieseettisen neuvottelukunnan tehtävänä tulee olemaan 1) tehdä aloitteita ja antaa yleisiä suosituksia virkamiesetiikasta, 2) antaa valtion virastojen pyynnöstä lausuntoja virkamieseettisistä kysymyksistä sekä toimia päätöksenteon tukena ja 3) suorittaa valtiovarainministeriön osoittamat virkamieseettisiä kysymyksiä koskevat tehtävät.

Neuvottelukunnan antamat lausunnot ja suositukset ovat luonteeltaan neuvoa-antavia, eivätkä ne ole oikeudellisesti sitovia. Neuvottelukunnan tehtävänä ei ole toimia riidanratkaisu- tai kanteluvelimenä. Tähän mennessä virkamieseettinen neuvottelukunta on antanut muun muassa kaksi eri suositusta virkamiehistä. Toinen liittyy sosiaaliseen mediaan: vuonna 2016 annettiin suositus virkamiehistä sosiaalisessa mediassa eli koottiin periaatteita, joita virkamiehen olisi hyvä muistaa toimiessaan siellä sosiaalisen median puolella. Toinen suositus liittyi siihen, minkälaisia toimenpiteitä ministereiden sekä valtiosihteereiden ja erityisavustajien siirtyessä toisiin tehtäviin tulisi tehdä. Täällä eduskunnassa hyväksyttiin vuonna 2016 laki karensseista, ja virkamieseettisen neuvottelukunnan tekemä taustatyö oli tässä karenssilainsäädännössä silloin merkityksellistä. Todettakoon, että jos ja kun eduskunta säätää nyt tämän lakisäätöisen virkamieseettisen neuvottelukunnan, niin voi ajatella, että esimerkiksi karenssisopimusten käsittely ja toimeenpano voisi olla siellä neuvottelukunnassa työlliställä.

Tässä yhteydessä haluan todeta vielä aivan lyhyesti lobbarirekisteristä. Minulle luovutettiin syyskuussa selvitys lobbarirekisterin kansainvälisistä malleista, ja haluan todeta sen, että mikäli Suomessa tullaan menemään lobbarirekisterin säätämiseen, ajattelen niin, että se täytyy tehdä huolella tulevana kuukausina ja vasta seuraava eduskunta pystyy ottamaan siihen kantaa. On ratkaistavana monenlaisia kysymyksiä siitä, ketä se lobbarirekisteri koskettaisi, koskettaako se valtion virkamiehiä, koskettaako se kansanedustajia ja niin päin pois, mutta on tärkeää, että tästä lähdetään myös julkisemminkin keskustelemaan. Mutta korostan sitä, että se selvitys, joka minulle luovutettiin, oli malleja kansainvälisistä erilaisista esimerkeistä. Itse ajattelen sillä tavalla, että olisi hyvä, että meillä sellainen säädettäisiin, ja aion tulevana kuukausina toimia sen mukaisesti, että tällainen valmistelutyö voi lähteä käyntiin.

**19.54 Leena Meri ps:** Arvoisa rouva puhemies! Oheinen hallituksen esitys näyttää aika pehmeältä ja ehkä vähän viattomaltakin.

Katselin tuossa erilaisia määritelmiä etiikalle, ja etiikkahan on tutkimusala, joka tutkii moraalialia ja siihen liittyviä kysymyksiä, kuten eettisen toiminnan periaatetta, mikä on oikeaa ja väärää, hyvää elämää, sekä arvojen ja eettisten väittämien luonnetta. Katsoin tässä hyvin lyhyessä hallituksen esityksessä, minkälaista palautetta tästä oli tullut kuulemiskierroksella, ja täällä todetaan, että näitä on otettu hallituksen esityksen jatkovalmisteluissa huomioon, mutta itseäni jäi mietityttämään esimerkiksi eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen näkemys eettisistä ohjeista ja kannanotoista — tässä ymmärrän, että vaikka ne olisivat suosituksia, niin siitä huolimatta ne ovat ohjeita tai kannanottoja — ja eduskunnan oikeusasiamies toteaa, että lainsäädäntöön suoraan perustuvien normien asettamien velvoitteiden sekoittumista tällaisiin ohjeisiin tulee välttää. Edelleen eduskunnan apulaisoikeusasiamies kyseenalaistaa tarpeen, miksi tällaisia erillisiä kokoonpanoja tarvitaan virkamiesetiikan näkökulmasta. Tämä jää hyvin epäselväksi.

## Pöytäkirjan asiakohta PTK 93/2018 vp

Itse katsoin aluksi, että jaaha, tämä on joku mukava asia, ja sitten rupesin oikein tutki-  
maan tätä asiaa ja huomasin myöskin, että neuvottelukunnan kokoonpanosta, siis ketä sin-  
ne kuuluu, ja tehtävistä säädetään tarkemmin — asetuksella. Elikkä me emme edes lain-  
säädännössä nyt sitten tule tietämään, mitä nämä tehtävät ovat. Perustuslakivaliokunnan  
jäsenenä kun olen, niin yleensä esimerkiksi tehtävistä tulisi säätää jo ihan lain tasolla ja täs-  
mällisesti ja tarkkarajaisesti, ja kyllä jotenkin tässä tuntuu, että minkähänlaisia elämänoh-  
jeita ja suosituksia tämä alkaa tämä konklaavi antamaan. Tässä ministeri Vehviläinen toi  
esille, että jos saa esimerkiksi tiettyjä etuja, okei, se voi olla joku luottamusaseman väärin-  
käyttö, se on helppo ratkaista, mutta kun mennään sitten sen ulkopuolelle, niin hetkinen,  
hetkinen, hetkinen. Onko tässä nyt niin, että aletaan jakaa ehkä tällöin suosittelun pe-  
rusteella varoituksia, mikä on hyvä virkamies, mitä hänen tulee ajatella? Tämä jää oikeasti  
epäselväksi.

Nyt haluaisin ministeriltä vastauksen, mihin tätä nyt aidosti tarvitaan ja miksi tästä ko-  
koonpanosta ei säädetä tarkemmin lailla. Tiedän, että perustuslakivaliokunta on äärettö-  
män ruuhkautunut, mutta vaikka tämä näyttää viattomalta, niin kyllä tässä on paljon ongel-  
mia ja kysyn, miksi ei ole ajateltu, että tästä esimerkiksi tarvittaessa pyydetäisiin perustus-  
lakivaliokunnan lausunto. Ihan vilpittömästi kysyn tätä, koska tässä on kuitenkin kysymys  
asioista, joissa ollaan virkasuhteessa, ja viroissa on pysyvyys ja irtisanomisperusteet. Tämä  
jää hyvin epäselväksi, minkälaista moraalinvartijakonklaavia tässä on nyt sitten tulossa.

**Toinen varapuhemies Tuula Haatainen:** Ministeri Vehviläinen, 1 minuutti.

**19.58 Kunta- ja uudistusministeri Anu Vehviläinen:** Arvoisa puhemies! Edustaja Me-  
ren huomioihin: kiinnitin myös tässä lyhyessä esityksessä huomiota siihen, että oli myös  
arvioitu tätä, että kun meillä on olemassa jo laki ja lain tasoiset normit, niin miten tämä suh-  
tautuu siihen. No, laki on aina ihan selvä, siitä tiedetään, mikä se on, mutta silti puolustan  
sitä menettelyä. Kun 2013 itse asiassa tätä lähdettiin tekemään, ensin epäviralliselta poh-  
jalta, ja meillä ei ole ollut säädöspohjaa tälle neuvottelukunnalle, 2014 aloitti ensimmäinen  
neuvottelukunta, niin kyllä sillä on ollut ihan oikeasti tätä tällöin suosittelun tekemis-  
tä. On vaikea ajatella, että esimerkiksi vaikka some-ohjeet virkamiehille olisivat lainsää-  
dännössä. Mutta se on totta, että tarkemmin täytyy säätää. Tässä lakipykälässä on hyvin ly-  
hyesti sanottu tämä tehtävä, ja se täytyy asetuksessa tarkemmin sanoa, mistä on kysymys.

Tästä kokoonpanosta totean niin, että on haluttu, että kokoonpano on monipuolinen, on  
ministeriöitten, virastojen edustajia, ja tässä on nyt toiminut tällä hetkellä valtion työmark-  
kinajohtaja, eläkkeellä oleva Teuvo Metsäpelto. Minä olen katsonut, että tämä kokoonpa-  
no, joka on ollut monipuolinen, on ollut erittäin hyvä.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin hallintovaliokuntaan.